

**ПРОЯВИ ЗЛОЧИННОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ:
ПИТАННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ****Сметаніна Н.В.,
асистент***Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена дослідженню проявів злочинності у сучасному суспільстві та їх класифікації за мотивом вчинення злочинів. Проаналізовано наукові праці, які містять відомості про розвиток класифікації злочинних проявів у кримінології. Автор наводить власну класифікацію таких проявів і їх місце у криміногенній ситуації сучасної України.

Ключові слова: поняття злочинності, сучасна кримінологія, кримінальна практика, кримінологічна класифікація, мотивація людської поведінки, криміногенна ситуація.

Smetanina N.V. / ПРОЯВЛЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ: ВОПРОСЫ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ КЛАССИФИКАЦИИ / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина

Статья посвящена исследованию проявлений преступности в современном обществе и их классификации по мотиву совершения преступлений. Проанализированы научные труды, содержащие сведения о развитии классификации преступных проявлений в криминалогии. Автор предоставляет собственную классификацию таких проявлений и их место в криминальной ситуации современной Украины.

Ключевые слова: понятие преступности, современная криминалогия, криминальная практика, криминалогическая классификация, мотивация человеческого поведения, криминальная ситуация.

Smetanina N.V. / DISPLAYINGS OF CRIME IN MODERN SOCIETY: PROBLEMS OF CRIMINOLOGICAL CLASSIFICATION / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine

The article is devoted to studying of scientific approaches to the classification of crime displayings in modern criminology. For the last decade sphere of public relations has increased significantly. It demands to make new researches, instil new terminology and units of measuring. The author understands crime as people's criminal practice, which is displayed like phenomenon consisting of multitude of crimes and persons who committed them. Such criminal practice must be interpreted both as for its quality and its quantity. It also should be analysed, as its displaying tells about the most problematic spheres of public life. Studying of crime displayings is made with help of criminology classification, as classification exercises systematic division and regulation of notions and things. Classification of crime displayings is called upon to build informational model of crime and gives possibility of its qualitative and quantitative measuring. Criminology ought to work out its own classification, which will allow to systematizing knowledge on criminology.

The actual and not well studied problem is scientific research of the motivation of human behavior which is connected with a crime committing. The author researches crime displayings in the modern society and studies their classification as for the motivation of crimes committing. In addition the author gives her own classification of such displayings and determinates their place in criminal situation of modern Ukraine. So we offer to single out six groups of crimes: 1) violent; 2) mercenary-minded; 3) violent and mercenary-minded; 4) careless; 5) anarchic and individualist crimes (including crimes with political basis); 6) professional crimes. Given classification will increase the level of scientific researches as for crime and its displayings in their complex understanding.

Systematization and classification of crime displayings and their motivation will help to improve knowledge about the nature of crime. Perspective directions in this question are also working out criminological recommendations as for improving of statistic calculation of crime displayings which are offered in the classification. The author analyses scientific works which place information about the development of the classification of criminal displayings in criminology.

Key words: notion of crime, modern criminology, criminal practice, criminological classification, motivation of human behavior, criminogenic situation.

Злочинність, її сутність і природа належать до предмета науки кримінології, є важливим об'єктом дослідження у вітчизняній правовій системі. Вивчення феномену злочинності відіграє сьогодні важливу роль у правовому житті суспільства, а тому посідає важливе місце в наукових дослідженнях з кримінології. Сьогодні, у XXI столітті, стало очевидним, що процес пізнання сутності злочинності та її проявів не лише не отримав свого логічного завершення, а й переживає значну кризу. Виникає питання: що сьогодні змінюється? Що нині представляє собою реальну загрозу для суспільства?

Метою статті є визначення та аналіз проявів злочинності у сучасному суспільстві і їх кримінологічна класифікація.

Сучасна класифікація злочинів недосконала, вона вимагає більшої диференціації злочинів і дослідження окремих монопроявів злочинності, адже це зумовлено як появою нових злочинів, так і потребою розробки однакових заходів запобігання до існуючих груп злочинів. Палітра структури злочинності сьогодні розширюється, змінюються тенденції розвитку окремих напрямів злочинності і, відповідно, це вказує на те, що і статистика злочинності повинна більш якісно представляти прояви злочинності.

Класифікація дозволяє прослідкувати, чи є зв'язок між окремими групами злочинів. Вважасмо, що наведена нами

нижче класифікація доводить, що зв'язок між окремими групами злочинів опосередкований і зайвий раз доводить, що злочинність не належить до соціальних систем. Класифікація одночасно виконує декілька важливих завдань: 1) узагальнення проявів злочинності; 2) їх диференціація. Так, класифікація ставить важливе питання: чи доцільно в одній групі злочинів концентрувати, наприклад, кишенькові крадіжки та інші крадіжки. Адже мотивація цієї групи корисливих злочинів однакова, а способи вчинення різні, тому що кишенькові крадіжки свідчать про професіоналізацію злочинності.

Сучасна кримінологія тяжіє до кримінально-правової класифікації злочинних проявів, залишаючи відкритим питання виділення кримінологічної класифікації злочинів і її доцільності.

Визначення проявів злочинності, їх наукова класифікація покликана і має кінцевою метою побудову інформаційної моделі злочинності, можливості її кількісно-якісного вимірювання. Адже саме вивчення окремих груп злочинів, їх особливостей і проявів у суспільстві надасть можливість аналізувати облік злочинів і проводити їх статистичний аналіз, вивчати ті сфери суспільного життя, у яких вчиняються ці злочини.

Еволюційний розвиток злочинності і зміна суспільних відносин змушує законодавця вводити нові склади злочинів.

чинів, яких раніше не знало кримінальне законодавство, щоб вчасно і ефективно протидіяти злочинним проявам і захищати соціальні інститути. Спочатку з'являються нові форми суспільних відносин, що детермінують злочинність, вони починають турбувати суспільство і тоді законодавець ці акти криміналізує. З'являється нова частина відносин, що потрапила під охорону закону. Так, у Кримінальному кодексі 2001 року з'явилися статті, що, наприклад, не були відомі кримінальному законодавству радянських часів: терористичний акт; використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом; незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва; зайняття гральним бізнесом; маніпулювання на фондовому ринку; незаконне використання інсайдерської інформації; фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів та багато інших. Це змушує переглянути прояви злочинності і подивитись по-новому на кримінологічну класифікацію таких проявів.

На сьогодні у кримінології не існує єдиних підходів до визначення і класифікації проявів і форм злочинності. Але й ті підходи, що існують, вимагають нового кримінологічного дослідження, бо навіть за останнє десятиліття сфера суспільних відносин, що мають протиправний характер, значно розширилась, наприклад, досить поширеною стала група злочинів, яку умовно називають «віртуальна злочинність» [1]. Все це вимагає проведення нових досліджень, запровадження нової термінології і одиниць вимірювання. Розширення меж вивчення вимагають і такі усталені форми злочинності, як професійна, організована, рецидивна злочинність. Вважаємо, що цьому буде сприяти і двосторонній зв'язок кримінального права і кримінології у формуванні нового кримінологічного знання про злочинність і вдосконалення кримінального законодавства.

Злочинність та її окремі прояви досліджувались у роботах таких вчених як А.В. Андрушко, В.С. Батиргарєєва, А.М. Бойко, В.В. Голіна, Б.М. Головкін, І.М. Даньшин, В.М. Дрьомін, А.П. Закалюк, Н.А. Зелінська, А.Ф. Зелінський, О.Г. Кальман, Т.В. Корнякова, О.М. Костенко, Л.М. Кривоченко, О.Г. Кулик, О.М. Литвинов, В.Ф. Оболенцев, В.В. Пивоваров, В.М. Попович, І.П. Рущенко, В.О. Туляков, В.І. Шакун, О.Ю. Шосток та багатьох інших. Значний розвиток у розуміння злочинних проявів також внесли наукові праці таких російських вчених як Ю.М. Антонян, А.І. Долгова, С.В. Іванцов, С.М. Іншаков, Є.П. Іщенко, І.І. Карпець, Л.О. Колпакова, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, В.Д. Ларичев, В.В. Лунєєв, В.С. Овчинський, Л.І. Романова, О.Б. Сахаров, О.В. Старков, О.В. Тюменев, Д.А. Шестаков, О.М. Яковлев та інші.

Дослідники вказують на певні тенденції, що характерні для сучасної світової злочинності і які можливо спостерігати і в Україні [2, с. 150-152]. Перш за все, – це «професіоналізація» та інтелектуалізація злочинності (витіснення із злочинності «кримінального типу» і виникнення «інтелектуального типу»); посилення корисливої направленості злочинів; інтенсивність злочинності; зростання організованої злочинності і пов'язані з цим зміни структури загальнокримінальної злочинності; поява і розповсюдження нових, невідомих раніше форм і методів злочинної діяльності, що в основному пов'язані із новітніми технологічними можливостями; посилення технічної оснащеності (особливо корисливої злочинності) і озброєності злочинності; інтернаціоналізація злочинності, особливо її організованої частини; високий рівень тяжких і особливо тяжких злочинів, що супроводжуються насильством, жорстокістю, а також знищенням майна; зростання безкарності злочинців; корумпованість органів державної влади, зрощення влади і злочинних структур; посилення самозахисності і виживаності кримінальних структур; інтенсивне зростання криміногенної бази за рахунок збільшення чисельності маргінальних верств населення

(безпритульних, безробітних та інших категорій людей, що знаходяться за межею бідності), особливо серед молоді; перетворення кримінальної поведінки у звичайний атрибут повсякденності; криміналізація засобів масової інформації. Аналізуючи злочинні прояви у сучасній кримінології, ми повинні враховувати ці тенденції і досліджувати їх вплив на зростання злочинності.

До «глобальних проблем сучасності» вчені також відносять наступні групи зв'язків: злочинність і наркоманія; вибух насильства і жорстокість поліцейської влади, тортури і терор; зневага законом і порядком; політична корупція; бюрократизм; деградація навколишнього середовища; знецінення моральних цінностей; відчуття несправедливості; нерівність і неоднорідність суспільства; соціальна несправедливість; широке розповсюдження бідності; безробіття; інфляція; енергетична криза; застаріла система освіти; протести серед молоді; відчуження; занепад міст і багато інших [3, с. 229].

Неможливо відповісти на питання, що таке прояви злочинності без пояснень того, який зміст вкладається у термін «злочинність». Поняття злочинності, як і будь-яке поняття, має зміст і обсяг. Пропонуємо таке визначення поняття злочинності: злочинність – це кримінальна практика людей, що проявляється як явище у вигляді множинності злочинів і осіб, котрі їх вчинили, у визначеному просторово-часовому проміжку, і яка підлягає кількісно-якісному виміру.

Прояви злочинності сповіщають про найбільш проблемні сфери суспільного життя. Вивчення проявів злочинності відбувається за допомогою кримінологічної класифікації, адже класифікація здійснює систематичний поділ і упорядкування понять і предметів [4, с. 212]. Класифікація як науковий метод є певною систематизацією знань щодо об'єктів, які класифікуються, або систематизацією самих об'єктів (предметів, явищ, властивостей тощо). Проте систематизація – це лише зовнішній бік класифікації (тому класифікація і не може бути зведена до простої систематизації). За своїм внутрішнім змістом класифікація є певним етапом у пізнанні сутності об'єктів, що класифікуються, у виявленні їх суттєвих ознак. Головна, визначальна властивість наукової класифікації – це розподіл об'єктів на окремі класи відповідно до їх об'єктивних загальних та індивідуальних ознак, з їх закономірностями і взаємозалежністю. Разом з тим кожна класифікація – це не проста сукупність груп досліджуваних предметів, а дещо ціле, що володіє як загальними властивостями, так і специфічними функціями, котрі підкоряються єдиним закономірностям. Наукова класифікація має велике значення для теоретичної і практичної діяльності людини: вона дозволяє групувати предмети, явища залежно від різних потреб пізнавальної діяльності і тим самим забезпечує рішення різних теоретичних і практичних завдань. Виявляючи найбільш загальні, типові властивості досліджуваних явищ, порівнюючи їх з подібними й відрізняючи від інших, класифікація дає можливість вивчити глибше саме явище, його вплив на інші явища, шляхи його подальшого розвитку [5, с. 14-20].

Поділяємо погляд В.М. Кудрявцева та В.В. Лунєєва, що «класифікація дозволяє бачити явища, що вивчаються, в науково обґрунтованому та структурованому вигляді, виявляти їх взаємозв'язки, підпорядкованість, зрозуміти їх як частини цілого та, базуючись на уявленні щодо цієї цілісності, прогнозувати наявність недостатніх ланок, тобто здійснювати діагностування та передбачити нові явища» [6, с. 54]. І хоча кримінологія має певний зв'язок з кримінальним правом, обмежуватись лише кримінально-правовими критеріями класифікації вона не повинна, до того ж вона має самостійні класифікаційні критерії [7; 8]. Адже якщо основою для виокремлення тієї чи іншої групи діянь слугуватимуть різні ознаки складу злочину: об'єкту, суб'єкту, об'єктивної і суб'єктивної сторін, моти-

вації, ситуації, місця вчинення злочину, сфери злочинної діяльності і т.д., то при такому підході кримінологічна наука зводиться до окремих положень. І, в свою чергу, це унеможливить кримінологічні узагальнення, призведе до стримування розвитку фундаментальної кримінологічної теорії [6, с. 57-59]. Кримінологія повинна розробити самостійну класифікацію, що дозволить систематизувати кримінологічне знання. І, хоча у сучасних кримінологічних підручниках виділяють кримінологічні критерії при класифікації злочинних проявів, це різні за своєю підставою прояви. Окремо розглядаються насильницька, загальнокримінальна корислива, економічна, корупційна, екологічна, податкова, митна, державна, терористична, «наркотична», комп'ютерна, організована, професійна, пенітенціарна, рецидивна злочинність; злочинність жінок, мігрантів, неповнолітніх, екстремально-ситуаційна. Поділяємо погляд вчених, які цілком виправдано ставлять питання про практичну необхідність в таких виокремленнях. І, якщо в кожній з цих груп існують певні особливості, то у всьому переліку відсутня цілісність, а, відповідно, і науково обгрунтована класифікація [6, с. 57].

У сучасній українській кримінології теоретичні уявлення про кримінологічну класифікацію злочинів ми знаходимо у роботах Б.М. Головкина і Т.В. Корнякової. Так, наприклад, набуло подальшого розвитку вивчення злочинів проти доквілля [9] і у паливно-енергетичній сфері [10]. Нові дослідження змінюють уявлення про традиційну класифікацію злочинів, значно розширюючи її межі.

Слід звернути також увагу на обережність багатьох дослідників при формуванні підходів до так званої «нової злочинності», до якої віднесені такі явища, як організована злочинність, екологічні і деякі господарські злочини, наркобізнес та інше. Адже кримінологи, на думку проф. Х.-Й. Альбрехта, не володіють інструментами, що дозволяють реально обчислювати цю злочинність. Більшість досліджень саме тому обмежується лише описом структури міжнародної тіншової економіки і чорного ринку, що не в змозі забезпечити пояснення і розуміння процесів, що відбуваються. Небезпечним може бути і тематичний аналіз організованої злочинності, якщо він у результаті робить висновок лише про слабкість держави і недосконалість соціального порядку [11, с. 130-131]. Аналіз злочинності економічної спрямованості (її тіншового сектору) свідчить про те, що саме вона є особливою рисою виникнення і розвитку організованої злочинності. Симбіоз організованої злочинності і тіншової економіки має два напрямки. Представники тіншової економіки використовують організовані злочинні формування для вирішення своїх економічних інтересів. А організована злочинність використовує представників тіншової економіки для вкладання фінансових коштів, отриманих від незаконних видів діяльності, у легальний бізнес і для фінансування організованих злочинних формувань [12, с. 151].

О.Ю. Шостко наголошує, що економічна злочинність на сьогодні характеризується постійною взаємодією між легальною та нелегальною діяльністю. Між економічною та організованою злочинністю є як спільні риси, так і розбіжності [13, с. 38]. Саме тому при вивченні цих груп злочинності і здійсненні класифікації злочинних проявів ми повинні враховувати такі взаємозв'язки і залежності. До того ж, економічна злочинність досить неоднорідна і значну її частину становить податкова злочинність [14, с. 35].

Значного поширення в Україні набули і корупційні злочини (злочини корупційної спрямованості) [15, с. 11-12]. Злочинність отримує нові прояви свого розвитку у злочинах корупційної спрямованості, змінюючи закони розвитку економічних відносин. Адже, як відомо, саме корупційні злочини детермінують економічну та організовану злочинність. Тому їх детальний аналіз допоможе у практиці боротьби із зазначеними видами злочинності.

Зараз саму кримінологічну науку поділяють на окремі складові частини за різними підставами (критеріями):

за елементами її предмета, рівнем узагальнення науково-практичної інформації, особливостями контингенту злочинців, залежно від специфіки їх антисоціальної спрямованості і злочинної мотивації, до того ж перелічені підстави у своїй сукупності можуть бути використані як взаємодоповнюючі критерії. Злочинні прояви вивчає Особлива частина кримінології, де розглядаються окремі часткові кримінологічні теорії, що пояснюють закономірності певних видів (груп) злочинів. Останні поділяють за особливостями антисоціальної спрямованості і злочинної мотивації винних (наприклад, насильницькі, корисливі злочини, злочини необережні) і за особливостями контингенту злочинців (наприклад, злочинність неповнолітніх, рецидивна, професійна злочинність). У Особливій частині наводиться кримінологічна характеристика окремих видів (груп) злочинів, описуються причинно-наслідкові комплекси, що їх обумовлюють, формулюють, заходи щодо їх запобігання [16, с. 8-9].

У сучасній кримінології більшість вчених пропонують критерієм кримінологічної класифікації злочинів визнати мотивацію злочинної поведінки, що відображає єдність об'єктивних і суб'єктивних причин людської поведінки взагалі і злочинної зокрема. Доводячи, що ні один інший критерій кримінологічної класифікації злочинів не відображає так повно внутрішню цілісність сукупності причин злочинів, як мотивація, вчені називають п'ять груп кримінальної мотивації: 1) політична, 2) насильницько-егоїстична, 3) корислива, 4) анархістсько-індивідуалістична і 5) легковажно-безвідповідальна. І, відповідно, основну масу вчинюваних злочинів можливо умовно поділити на п'ять великих груп: 1) політичні, 2) насильницько-егоїстичні (агресивні), 3) корисливі, 4) анархічні і 5) легковажні (необережні). До політично мотивованої злочинності можна віднести злочини, що вчиняються за політичними мотивами окремими особами або угрупованнями проти легального конституційного ладу (держави) і його керівників; злочини проти політичних конкурентів; злочини, що вчиняються правлячою групою при тоталітарному або авторитарному режимі у політичних цілях, проти народу, окремих партій, груп і конкретних осіб. Насильницькі (агресивні) злочини пов'язані з більшістю злочинів проти особи (проти життя і здоров'я, проти свободи, честі і гідності, проти статевої недоторканності і статевої свободи особи), а також проти суспільної безпеки і суспільного порядку. До корисливих злочинів відносять ті діяння, основною ознакою яких є користь у найбільш широкому розумінні. Під час характеристики корисливих злочинів виділяють «користь-наживу», «користь-наркотизм», «користь-потребу» і т.д., кожна з яких відрізняється кримінологічною специфікою. Частка злочинів корисливої спрямованості у структурі всієї злочинності на сьогодні перевищує 70-80%. До злочинної поведінки анархічної мотивації відносять умисні порушення службових, професійних, військових і громадянських обов'язків, що не належать до політичних, корисливих і насильницьких діянь. Реалізуючи свої особисті і «службові» інтереси, суб'єкти не враховують встановлений порядок, розглядаючи його вимоги як формальні. Суб'єкт анархічних злочинів не визнає авторитет, порядок і дисципліну, що існує у суспільстві. Кримінологічна характеристика необережних злочинів теж має свої особливості. У необережних злочинах немає мотиву злочину, але є мотиви порушень, що призвели до настання суспільно небезпечних наслідків. З юридичної точки зору недбалість у таких злочинах знаходиться на межі злочину і випадку. У цих діяннях можуть фактично бути відсутніми і вольовий, і інтелектуальний моменти. Мотивація спрямована не на вчинення злочину, а на досягнення інших результатів. Кожен із цих п'яти видів злочинної поведінки може бути поділений на підгрупи, що обумовлюються специфічною сукупністю конкретних спонукань або окремим мотивом. Так, наприклад, при

вивченні корисливих злочинів, що мають спільну кримінологічну єдність, виділяються важливі особливості при диференціації їх за мотивами «користь-потреба», «користь-нажива», «користь-пияцтво». Така ж класифікація можлива і в насильницьких злочинах та інших видах злочинної поведінки специфічної мотивації. Більш поглиблене вивчення мотивації злочину сприятиме уточненню і навіть перегляду уявлень про види злочинної поведінки і про класифікацію злочинів у цілому [17, с. 33-35, 41-50].

Не викликає сумнівів той факт, що існуюча класифікація різноманітних видів злочинності вимагає вдосконалення. В основу класифікації проявів злочинності буде покладено мотиваційну сферу злочинної поведінки, адже мотивацію можливо розглядати як передумову цілепокладання і підставу попереднього рішення щодо об'єктивної можливості та суб'єктивної здатності вчинити злочин у певний спосіб [18, с. 171]. У кримінології дослідження мотивації людської поведінки, пов'язаної із вчиненням злочину, є актуальною і не до кінця розробленою проблемою. В.М. Кудрявцев пропонує розрізняти мотиви за їх глибиною, стійкістю, тривалістю, що також потрібно враховувати під час класифікації проявів злочинності [7, с. 49]. Окремою кримінологічною проблемою є і питання полімотивації злочинної поведінки як складного виду мотивації, що значно ускладнює класифікаційний аналіз, але у той же час розширює межі уявлень про причини різних видів злочинності. Так, до злочинів складної кримінальної мотивації кримінологи відносять: організовану, пенітенціарну, ювенальну, молодіжну, жіночу, військову, професійну та інші види злочинності [17, с. 51-52]. Покладаючи в основу класифікації злочинних проявів такий критерій як мотивація, пропонуємо виділяти шість груп злочинів: 1) насильницькі; 2) корисливі; 3) корисливі насильницькі; 4) анархо-індивідуалістичні злочини (у тому числі і злочини, що мають політичне підґрунтя); 5) необережні; 6) злочини, що мають професійну спрямованість (вони складають окрему групу злочинів, можуть мати різну мотивацію, але їх об'єднує професійна спрямованість). Професійна злочинність являє собою відносно відокремлену специфічну частину кримінальних діянь, її не можна плутати ні з повторною, ні з рецидивною злочинністю. Кримінальний професіонал, який тривалий час веде злочинний спосіб життя, може й не мати судимості. І далеко не кожен навіть багаторазовий рецидивіст стає професійним злочинцем. Дослідники проблем професійної злочинності вважають, що в наш час в Україні та в сусідніх державах нараховується більше 100 кримінальних спеціалізацій [19, с. 7-10]. Запропонована класифікація підвищить рівень дослідження злочинності та її проявів у комплексному їх розумінні.

Якщо порівнювати статистичні дані про стан злочинності в Україні, то за останні п'ять років рівень злочинності збільшився майже на третину (28,5 %): з 401293 тис. злочинів у 2007 році до 515833 тис. злочинів у 2011

році [84]. У структурі всієї злочинності в Україні корисливі злочини становлять близько 67%, причому найбільшу вагу мають крадіжки. Так, якщо у 2007 році було вчинено 113984 тис. крадіжок, то у 2011 році цей показник вже становить 277598 тис. злочинів, що свідчить про необхідність активізації правоохоронними органами боротьби зі злочинними корисливою спрямованості. Динаміка злочинів проти життя та здоров'я особи станом на 20 листопада 2012 року у порівнянні з аналогічним періодом 2011 року є негативною і становить – 5,2%, що у цілому відповідає тенденціям розвитку насильницької злочинності за останні п'ять років. Питома вага злочинів насильницької спрямованості становить у 2012 році 4% від усієї кількості зареєстрованих злочинів. Корисливі насильницькі злочини у структурі злочинності становлять близько 10%. У 2011 році було вчинено 22966 грабежів, 3715 розбоїв та 599 вимагань. Б.М. Головкін, аналізуючи статистичні дані по рівню корисливої насильницької злочинності в Україні за період 2001–2009 рр., зазначає, що середньорічний темп приросту корисливих насильницьких злочинів у понад 3 рази перевищував середньорічний темп приросту усієї злочинності й у 2 рази – середньорічний темп приросту всього населення України, із чого убачається, що корислива насильницька злочинність – це самостійний феномен суспільного життя, який має специфіку детермінації і розвитку [18, с. 59-60]. Необережні злочини становлять близько 5% у загальній структурі злочинності. Значно збільшилась кількість таких злочинів, як порушення правил безпеки дорожнього руху, у тому числі такі, що спричинили смерть потерпілого, що вимагає посилення адміністративної і кримінальної відповідальності за порушення правил дорожнього руху і розробки соціальних програм по підвищенню рівня свідомості водіїв. Перспективним напрямком вбачається дослідження злочинів, що мають анархо-індивідуалістичну спрямованість. Їх питома вага (якщо враховувати злочини проти громадського порядку та моральності, злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, злочини у сфері службової діяльності, злочини проти правосуддя, злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)) становить близько 10%.

Наведена класифікація проявів злочинності свідчить, що це питання потребує новітнього кримінологічного переосмислення, подальшого вивчення і дослідження. Структуризація та класифікація злочинних проявів за їх мотивом сприятиме поглибленню знань про природу самої злочинності. Перспективними напрямками у цьому питанні є також розроблення кримінологічних рекомендацій по вдосконаленню статистичного обліку проявів злочинності, запропонованих у класифікації, що надасть можливість кількісно-якісного вимірювання проявів злочинності при побудові інформаційної моделі злочинності як загального відображення криміногенної ситуації у державі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ищенко Е. П. Виртуальный криминал / Е. П. Ищенко. – М. : Проспект, 2011. – 232 с.
2. Антонян Ю. М. Преступность в истории человечества : моногр. / Ю. М. Антонян, О. Ю. Звизжова. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2012. – 208 с.
3. Сорокин В. В. Юридическая глобалистика : учеб. / В. В. Сорокин ; Новосиб. гос. техн. ун-т. – Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2010. – 916 с.
4. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 570 с.
5. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України : моногр. / Л. М. Кривоченко. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 120 с.
6. Кудрявцев В. Н. О криминалогической классификации преступлений / В. Н. Кудрявцев, В. В. Лунев // Государство и право. – 2005. – № 6. – С. 54-66.
7. Кудрявцев В. Н. Борьба мотивов в преступном поведении / В. Н. Кудрявцев. – М. : Норма, 2012. – 128 с.
8. Старков О. В. Криминовіолентология (учение о криминальном насилии). Спецкурс для магистратуры : курс лекций / О. В. Старков, А. В. Тюменев. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 448 с.
9. Корнякова Т. В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довілля : моногр. / Т. В. Корнякова. – К. : Ін Юре, 2011. – 408 с.
10. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України : кримінологічна характеристика та запобігання : моногр. // Б. М. Головкін, Г. Ю. Дарнопих, І. О. Христик та ін. ; за заг. ред. Б. М. Головкіна. – Х. : Право, 2013. – 248 с.
11. Дубовик О. Л. Кризис уголовного права и уголовно-правовой теории / О. Л. Дубовик // Право и политика. – 2001. – № 2. – С. 130-134.

12. Ларичев В. Д. Преступность экономической направленности : моногр. / В. Д. Ларичев. – М. : Юрлитинформ, 2011. – 160 с.
13. Шостко О. Ю. Протидія організованої злочинності в європейських країнах : моногр. / О. Ю. Шостко. – Х. : Право, 2009. – 400 с.
14. Карпович О. Г. Серьезные экономические преступления XXI века. Опыт противодействия им в Великобритании, России и США : моногр. / О. Г. Карпович, Ю. В. Трунцевский ; вступ. сл. Н. Д. Ковалёва. – М. : ЮНИТИ-ДАНА : Закон и право, 2013. – 223 с.
15. Шепітько В. Ю. Розслідування злочинів корупційної спрямованості : наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. – Х. : Харків юрид., 2013. – 220 с.
16. Кримінологія : Загальна та Особлива частини : підруч. / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Х. : Право, 2009. – 288 с.
17. Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учеб. : [в 2 т.] / В. В. Лунеев. – Т. II. Особенная часть. – М. : Юрайт, 2011. – 872 с.
18. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні : феномен, детермінація, запобігання : моногр. / Б. М. Головкін. – Х. : Право, 2011. – 432 с.
19. Даньшин І. М. Усталені форми злочинності (кримінологічний нарис) / І. М. Даньшин. – Х. : Акта, 2002. – 110 с.

УДК 343.2

ПИТАННЯ ЗЛОЧИНУ І ПОКАРАННЯ У ПРАЦІ П.А. ФЕЙЄРБАХА «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО», ПЕРЕКЛАДЕНОЇ П.Д. ЛОДІЄМ

Ходанич Ю.М.,
аспірант

Ужгородський національний університет

Стаття присвячена висвітленню питань злочину та покарання у праці П.А. Фейєрбаха «Кримінальне право», перекладеної П.Д. Лодієм, що є фундаментальними з точки зору теорії та практики кримінального права. Автор аналізує питання поняття, ознак, видів злочинів, питання сукупності злочинів, природи та цілей покарання, концепцію вини, а також питання осудності особи.

Ключові слова: закон, злочин, покарання, осудність, вина.

Ходаныч Ю.М. / ВОПРОСЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ И НАКАЗАНИЯ СОГЛАСНО ТРУДУ П.А. ФЕЙЕРБАХА «УГОЛОВНОЕ ПРАВО», ПЕРЕВЕДЕННОМУ П.Д. ЛОДИЕМ / Ужгородский национальный университет, Украина

Статья посвящена освещению вопросов преступления и наказания согласно труду П.А. Фейербаха «Уголовное право», переведенному П.Д. Лодием, которые являются фундаментальными с точки зрения теории и практики уголовного права. Автор анализирует вопросы понятия, признаков, видов преступлений, вопросы совокупности преступлений, природы и целей наказания, концепцию вини, а также вопросы вменяемости лица.

Ключевые слова: закон, преступление, наказание, вменяемость, вина.

Khodanych Y.M. / QUESTION OF CRIME AND PUNISHMENT IN THE WORK OF P.A. FEUERBACH «CRIMINAL LAW», TRANSLATED BY P.D. LODIY / National university of Uzhgorod, Ukraine

The article is devoted to issues of crime and punishment in the work of P.A. Feuerbach «Criminal Law», translated by P.D. Lodiya. The topic is timely, as it concerns the fundamental problems in the theory and practice of criminal law in the works of classical theorists of science, including P.A. Feuerbach. This topic is not sufficiently investigated, considering its limited reference to certain provisions of labor in the context of the study of the classic views of criminal law science.

The author defines the concept and nature of the offense in the work, the signs indicate that the act can not be recognized as criminal, the main types of crime (public, private, general, special). The crime is considered as damage or violation under criminal law, the act that predefined threat of punishment, and is infringing the other. It may be asserted only within the state.

We give the concept of innocent use defense as a private citizen power to enforce their rights against a criminal act initiated, thus suggesting that the protection of public authority in this case is impossible. Identify requirements for innocent defense questions the true state of crime.

Further analyzes on concept and types of collections (formal, homogeneous and heterogeneous). Defined on concept of punishment as evil that threatens the law of the state and used in accordance with the force of the law. The author also points out the goals, the degree of punishment grounds exist, examines the question of the presumption of «legitimacy of punishment». Special attention is devoted to the question of rules for the application of punishment.

The author concludes that P.A. Feuerbach was the representative of the psychological concept of guilt. According to this concept the focus is just on the mental attitude of a person to act applied by it. In addition, the article sets out the question of the form of guilt, the notion of sanity and reason.

Key words: law, crime, punishment, sanity, guilt.

П.А. Фейєрбах заслужено вважається одним із класиків кримінально-правової науки та кримінології поряд із Ч. Беккарія, І. Бентамом та іншими. Він був автором популярного підручника з кримінального права, який вийшов у перекладі П.Д. Лодія у Санкт-Петербурзі 1810 року. Завдяки такому перекладу останній зміг суттєво посилити розвиток науки кримінального права у тогочасній Росії. П.А. Фейєрбах одним із перших на високому науково-теоретичному рівні зміг викласти основні положення вже «сучасної» загальної частини кримінального права, основою якої застосовуються й сьогодні [5, с. 29].

Більше того, як вказує С.М. Іншаков, даний підручник П.А. Фейєрбаха являв собою коментований проект кримінального кодексу з детальним аналізом аналогів із римського права. Проект був затверджений в якості Кри-

мінального уложення Німеччини 1813 року. Вказаним, на нашу думку, й виявляється значущість ідей та поглядів П.А. Фейєрбаха [4, с. 28].

Окрім цього, варто зауважити, що переклад вказаного підручника, здійснений П.Д. Лодієм, та виданий у 1810 році у м. Санкт-Петербург, здійснив особливий вплив на подальші дослідження кримінально-правової науки у Росії [1, с. 136].

Так, відомий російський вчений Г.С. Фельдштейн зазначив з цього приводу, що «переклад підручника П.А. Фейєрбаха на російську мову послужив фактично дороговказом, який допоміг російській науці вибратися із лабіринту «пам'ятників» та збірників указів на рівнину науково-догматичної побудови кримінального законодавства» [9, с. 292]. Таким чином, внесок П.Д. Лодія у розвиток